

סודן של הקהילות | תלמידי מרן הגר"ח גריינמן זצ"ל מדברים

מרן הגאון הגדול רבי חיים שאול גריינמן זצ"ל, בעל ה'חידושים וביאורים', התווה אורח חיים לאלפים בשיטת דודו מרן בעל ה'חזון איש' והיה אבא רוחני לרבבות | בסדרת שיחות מספרים תלמידיו על אורח חייו הייחודי, סודן של הקהילות שהקים ב'זכרון יעקב' ו'תפרח', חושפים פרטים על פעולותיו להציל דורות של ילדים בני עדות המזרח כאשר הקים את רשתות המתיבות ואת סמינר 'אור החיים' לבנות, מגלים את המאבק שניהל כדי להבטיח תיקוני חוק הנוגעים לשמירת ההלכה היהודית ופותרים צוהר לדמותו רבת האנפין והייחודית | חיים שאל ממך

אליעזר שולמן

צילום: מתתיהו גולדברג, שוקי לרר ומשה גולדשטיין

דור חיים

9 מתוך 12 בניו של הגאון רבי חיים גריינמן זצ"ל קמים ממקומם. תפילת מנחה עומדת להתחיל. הם מתפזרים בין החדרים בבית. בחדר המרכזי נשאר הרב אי"ש גריינמן ואח נוסף. אל החדר נכנסים הגאון רבי אריה איברהמס, הגאון רבי יצחק (איצ'ה) רוטנברג והגאון רבי יהודה בויאר, שלושה מהמפורסמים שבתלמידי הגר"ח גריינמן.

התפילה מתחילה. כל מילה נאמרת בהטעמה ובהגייה ובעיצורה הנכונים. בחזרת הש"ץ קולו של הבן העומד לפני התיבה מתלעלע תחילה. הוא מכחך שוב ושוב ואז מתייצב קולו. בחדר נשמר שקט מוחלט. בכל סוף ברכה נשמע רק 'אמן'. 'ברוך הוא וברוך שמו' בהזכרת השם לא נאמר כיוון שזה הפסק, כדעת הגר"א ב'מעשה רב'.

לאחר 'עלינו לשבח' משתדרת שוב דממה בחדר הרב אי"ש גריינמן אומר קדיש יתום. קולו מרוסק מעט אך חיתוך המילים חד וברור. אני

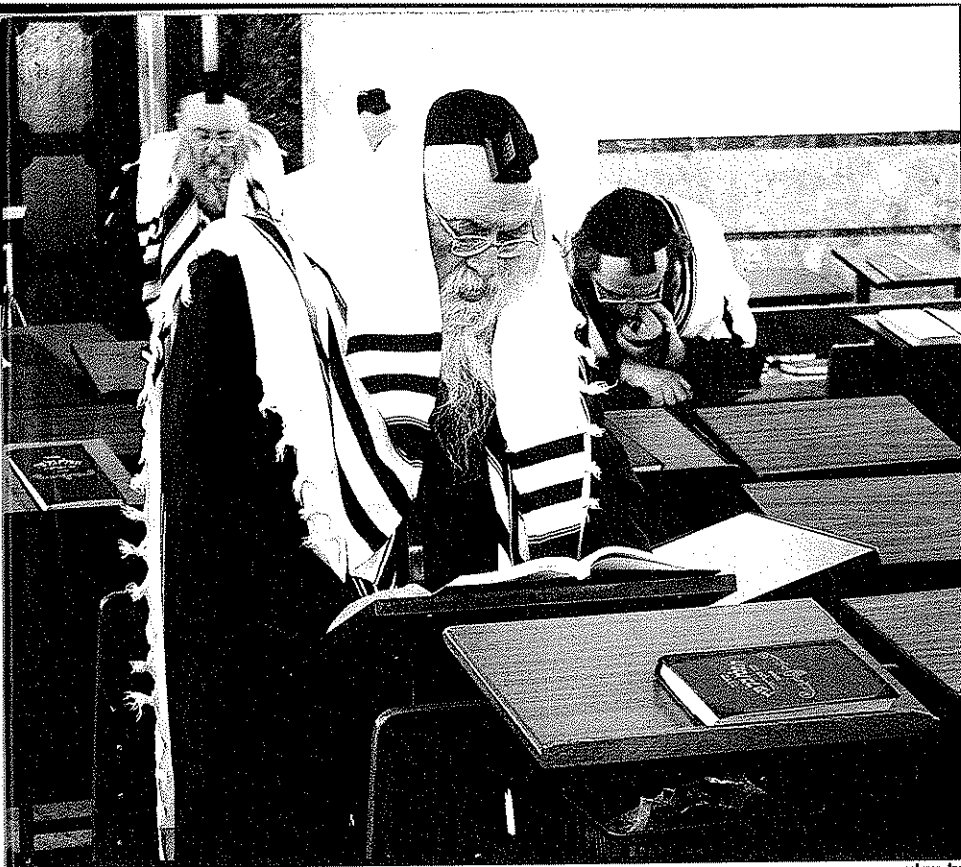
"השפעה עצומה על היהדות החרדית כולה". מרן הגאון רבי חיים גריינמן זצ"ל בלימוד בעת חוליו

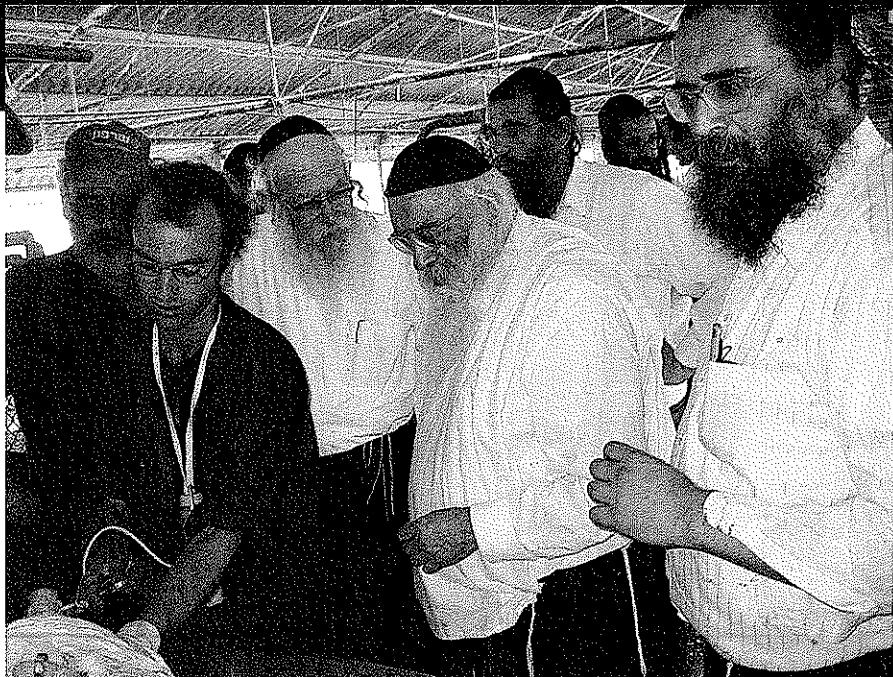
עם הגר"ש בעדני שליט"א

עם הגר"י עדס שליט"א

כל מילה נאמרת בהעמדה, בהיגיון ותיאורה הנכון. הגר"ח גריינמן בתפילה בבית מדרשו

הגר"ח גריינמן מפקח על זריקות בעומות הודו בלול בגלבע

מבחינן שמשקפיו של הרב רוטנברג אינם על עיניו. במבט נוסף ניתן לראות לחלוחית בעיניהם של בעלי הזקנים הלבנים המסתופפים בחדר.

הם יושבים מעט ואז מנחמים בקול שקט. קמים ויוצאים מהדלת הצדדית האחורית אל החצר. שם נמצאים עוד תלמידים ומקורבים. הם מתעכבים מעט, משוחחים קמעא. "האובדן קשה", הם אומרים. "איבדנו אבא", אומר אחד מהמבוגרים שבחבורה ולא מוסיף. כולם מהנהנים ואז מתפזרים לדרכם.

בבית פנימה יושבים הבנים, מקשיבים הרבה לדברי המנחמים, מדברים מעט. יממה חלפה מהקבורה. תחושה של שברון קשה. האם זו הפטירה הפתאומית לאחר 6 שנים של ייסורי תופת שעברו על הגר"ח גריינמן זצ"ל? אולי זה החלל הכבד שנפער בחייהם של מאות צאצאיו שכל ציר חייהם התורניים היה סביבו?

אין נכד שאין לו פנקסי חייו של תורה שאותם כתב והגיש לבחינת הסבא הגדול, שהיה מבקר אותם. בבני ברק, זכרון יעקב ותפרח נלמדת בכל פעם מסכת זוהר, כפי שנקבע מראש. השיעור ב'דפוס' שהפכו לקונטרסים מלאים בחידושי תורה היה סביב המסכת הנלמדת. בשנים האחרונות היה זה 'הרב אי"ש' (הגאון רבי אברהם ישעיהו) שקבע את סדר הלימוד, אך הכול סבב את האבא-סבא הגדול שהכיר אישית את כל צאצאיו, ידע מה קורה עם כל אחד מהם, ולא אחת הפתיע את בני משפחתו כאשר התעניין בפרט מסוים.

"את מה שהיה כותב, והגו לצלם ולשלוח לבנים האחרים. כעבור חודש היו מגיעים המכתבים עם ההערות, שמנו עמודים רבים. הוא היה מתייחס לכל ההערות ומשיב לכל אחד. זה התנהל כמעין ישיבה ענקית שבכל שעות היממה עסקו בה בתורה", מספר אחד התלמידים ומציין את האחדות וההערכה הרבה שקיימות במשפחה. אחד האירועים שנחקקו בלבבות היה לאחר

נפילתו של הגר"ח לפני שש שנים. בני המשפחה ששמעו על כך מיהרו להגיע לבית החולים לדרוש בשלומם. מתוך הכאבים והייסורים הרבים שלו לאחר הניתוח הוא פנה ואמר: "אם כולם כאן אז אפשר לקיים שיעור. היכן הרב אי"ש?" כיוון שהיה מאוד כאוב התחיל השיעור רק בבקאות. כששכבו הכאבים הוא עבר לעיון. הרופאים נדהמו. בני המשפחה והתלמידים כלל לא הופתעו.

מתבקש במאמר מסוג זה להדגיש את ההתמדה, את השקידה, את עמל התורה ואת היגיעה האני סופיים, את כל קומת האדם שתחילתה תורה וסופה תורה וכל שנות חייה תורה. מצד שני, זה הרי ברור מאליו. מה ניתן עוד להוסיף מעבר לכך? מה צריך להוסיף מעבר לכך?

אבל יש עוד זוויות, שכולן נגזרות של תורה הן, אבל יחודיות להנהגת הגר"ח.

"זה הכול ביחד", ינסה להסביר לי אחד מהתלמידים, "הוא היה האבא של כולנו רוחנית וגשמית. כולם חשבו פעמיים לפני שניגשו לשאול אותו. היה לו הוד קדומים כזה, כך כששאלת קיבלת את היחס החם והנלבב ביותר. ובלמוד ואורחות חיים - הוא היה מי שהראה את הדרך שהתווה מרן בעל ה'חזון איש' זצ"ל. הוא קבע את אורחות חייו ולמעשה השפיע על אלפים ורבות ביהדות החרדית כולה. נותרנו יתומים".

ה'חילים' של ר' חיים

שעות אחדות לפני תפילת מנחה, בשעות הבוקר המאוחרות, הגיע לנחם ח"כ הרב מאיר פרוש. הוא היה מקורב לגר"ח, נועץ בו רבות. פרוש התיישב מול הבנים, שפתחו עימו בשיחה כפי שמחייבת ההלכה. משפטים בודדים הוחלפו ועיניו מלאו דמעות. הוא התקשה לדבר. לאחר דקה המשיך בשיחה. ניכר היה עליו שנפשו סוערת אך הוא כובש זאת בלבבו.

כאשר שוחחנו שעה קלה לאחר מכן, עדיין היה נסער. "אני באמת לא ראוי להספיד אותו", הוא אומר, "אני גם מתקשה למצוא את המילים הנכונות. ספק אם הן קיימות. להעריך תורה אני יודע ולכן אני מרשה לעצמי להתבטא. הוא היה תלמיד חכם בקנה מידה אדיה. ייחודי מאוד. ידע את כל התורה כולה. סדרת הספרים שלו 'חידושים וביאורים' מעידה על כך. חכימא דיהודאי בעל פקחות מדהימה, ובעל תחושה אחריות לכלל ישראל. לדור. למעשיו ומפעלותיו יש השפעה עצומה על היהדות החרדית כולה. דברים שהם היום בגדר נורמה ביהדות החרדית הם פרי מעשיו. ממקוואות, גנטור ועירובין עד ההקפדות הכשרותיות. הכול פרי עמלו, בדרך כלל תוך הקפדה מוחלטת שזה ייעשה בשקט ובהסתור ולא יודע לאף אחד". הוא עוצר רגע בדיבורו ואז ממשיך: "זה באמת חיסרון גדול. חלל שנפער ללא מענה. בכל תחום שאני חושב עליו - הוא חסר. הוא יחסר לי".

מתי הכרתם?

"ההיכרות של משפחת פרוש עם משפחת גריינמן התחילה עם הסבא שלי, ר' משה פרוש, שטיפל בעליית ה'חזון איש' לארץ ישראל לבקשתו של הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל ולבקשת החזון איש השיג ר' משה פרוש עבור הגאון רבי שמואל גריינמן זצ"ל, אביו של הגר"ח, את הסרטי פיקטים לעלות לארץ.

"כתלמיד ישיבת סלובודקה בימי בחורותי התקרבתי מאוד למשפחת גריינמן והייתי מבאי ביתם. הם היו חלק אינטגרלי מבני ברק. הגר"ח הפריח את השממה סביב תורת ה'חזון איש'. כשאנשים בקשו ללכת לבית החולים בתל השומר, הם היו שואלים את הגר"ח גריינמן מה תחום העירוב. כאשר רצו לברר על אודות 'שביעיות', מעשרות, הידורי כשרות - פנו אליו. וכך הלכה. בכל נושא ציבורי או בעל משמעות הלכתית שנוע לשמירת היהדות בארץ ישראל הוא היה האיש

שנטל על כתפיו את הטיפול בו. כך הקים את המתבוננות עבור הנוער הספרדי, כך הקים את 'אור החיים' עבור הבנות הספרדיות וכך עוד שורה ארוכה של פעולות ומפעלים.

"אני זוכר בשנות תשל"ח, כאשר תוקנו חוק 'שירות לאומי' לבנות וחוק 'יתומי מתים', נשלחו על ידו הגאון רבי יחזקאל ברטל, הגאון רבי יהודה בויאר והגאון רבי יצחק רוטנברג כדי לעקוב אחר ניסוח החוק. הגר"ח ברטל, שהוא חריף מוח, ניהל ויכוחים ממושכים עם מי שהיה אז היועץ המשפטי לממשלה, אהרן ברק, וחסם כל אפשרות לפרשנות אחרת של לשון החוק מלבד מה שהתכוונו ח"כי אגודת ישראל דאז, אבי מורי רבי מנחם פרוש ורבי שלמה לורנץ ז"ל. זה היה תענוג לראות את צורת העבודה שלהם. הכול בהיר וברור.

"באותה תקופה הסבו צרות רבות לבנות מעדות המזרח שלמדו במוסדות חרדיים או לבעלות תשובה, כאשר ביקשו פטור משירות צבאי. היו שולחים אותן לוועדות ושם מכשילים אותן בשאלות. היו שולחים אותן לשכונת הגיוס ומהלכים עליהן אימים. הגר"ח גריינמן ניהל מערכה קשה עד שהצליח להסדיר את הנושא.

"אגב, לפני שש שנים נעשה ניסיון לצמצם בחוק את סמכויות הפוקד הצבאי בנושא הפטור לבנות. עדכנתי את אנשי הגר"ח בנושא והם הבחינו מיד בסכנות שיש בכך ובכוונה שיש למחוק. יחד איתם ניהלתי מאבק והצלחנו למנוע זאת".

הדאגה בדבר הצורך לתקן ולבדוק שהכול מתנהל כהלכה, היא זו שהביאה את גדולי תלמידיו של הגר"ח להקים עמותה חוקית ובשמה להסתובב בחודשים האחרונים ברחבי הארץ, בכל הריכוזים החרדיים, ולהציא פתרון לנושא שעוני המים הדיגיטליים שמוחלפים ברשויות המקומיות והפכו לבעיה לשימוש בשבת.

לפני מספר שנים, יחד עם הגר"ר דוד שמידל ובהוראת הגר"ח גריינמן, נבדק האם ניתן לפתור

"הוא היה האבא של כולנו רוחנית וגשמית. כולם חשבו פעמיים לפני שניגשו לשאול אותו. היה לו הוד קדומים כזה, כך כששאלת קיבלת את היחס החם והנלבב ביותר"

ההלכתי. לעומת זאת, הוזמן גנן לגזום ענפים ועצים שיצרו בעיה של טומאת כהנים, כיוון שהצלו על המדרכה.

ואלו רק שתי דוגמאות.

"היתה כלפי הגר"ח הערכה עצומה", מציין פרוש. "אני זוכר מתחילת שנות ה-ל' את הגר"ח גריינמן משמש כ'בעל תוקע' בכולל חזון איש, כשה'מקריא' הוא הסטייפלער. לאחר שנשאתי לבתו של הרב נחום הלפרין, בנו של רבי יעקב הלפרין שהיה יד ימינו של ה'חזון איש', המשכתי את הקשר עם הגר"ח גריינמן, גם כמי שהיה ממונה על הקדש הלפרין. אבל זה היה מאוד שולי".

התייעצת איתו רבות?

"התייעצתי איתו בהמון דברים. היתה לו בהירות מחשבתית מדהימה. הגעת אליו עם מה שנראה כנושא סבוך לחלוטין ללא פתרון והוא היה מפרק את הנושא, שם דגש על הנושאים העיקריים ואז הכול היה ברור. היית יוצא מהחדר ותוהה מה בכלל היתה השאלה. רק כשבחנת שוב את הצדדים ראית את הגאונות שבפתרון שאותו אמר. הוא היה המשענת שעליה נסמכנו ועתה נותרנו בלעדיו", הוא אומר.

מתי נפגשתם בפעם האחרונה?

"הפגשנו האחרון היה בחול המועד פסח. לפני כן נכנסתי אליו ביום רביעי שלפני חג הפסח. היתה לי שאלה ספציפית בעניין המו"מ הקואליציוני. להפתעתי הוא אמר שהוא מעדיף שלא להשיב. קבלתי ממנו שתי מצות. אחת אכלתי בליל הסדר ואת השניה שמרתי לשביעי של פסח. בחול המועד, כאשר נכנסתי אליו לקיים 'הקבלת פני רבו ברגל' שאל אותי: 'איך היו המצות?' לא ידעתי למה הוא מתכוון והשבתי: 'כטעמה של מצה'. הוא חיך. הוא נפרד ממני עם בקשה: 'תלמד עוד רבע שעה בכל יום. תעשה את זה בשבילי ובשבילך. זאת הפרנסה שלי'..."

ואז הוא שותק. שתיקה של כאב ואובדן.

התמסרות לשואלים

"אני לא מנסה להתיימר לתאר את גדלותו", אומר תלמיד אחר. "אבל לשם ההמחשה אציין, שעשרות שנים הוא חיבר לילה ליום בלימוד. הוא לא היה הולך לישון. הוא היה לומד עד שתש כוחו ונרדם. אבל הלימוד בין היום ללילה היה קבוע. גם בשנים האחרונות. הבן, רבי שלמה, היה מסיים ללמוד עימו ב-2 בלילה, כאשר הרב אי"ש היה נכנס ללמוד עד הנץ. לאחר תפילת שחרית היה הולך ללמוד מעט וחוזר לשיעוריו הקבועים".

אין תלמיד שלא מציין את הדאגה, ההתמסרות והאכפתיות שלו. אחד מהתלמידים מספר, כיצד באחת השנים בשמחת תורה ניגש אל הגר"ח אחד מתלמידיו וסיפר לו, שבבית הכנסת למטה מדברים בעת חזרת הש"ץ. לאחר הקפה ב' או ג' יצא הגר"ח

את הבעיה שהמונף שהוקם בסמוך לבית החולים בלינסון מאהיל על בית החולים - בו יש טומאת מת וגם על המדרכה, כך שכהנים לא יכולים לעבור בה. הוצע שיבקשו ממפעילי המונף לקבע אותו בשעות הערב, כאשר הוא אינו בפעילות, בצורה כזו שלא יאהיל על המדרכה, ואז יוכלו כהנים לעבור. למעשה התברר שהמונף מחובר לציר שמאפשר לו לנוע יחד עם הרוח, מה שמונע את נפילתו, ולא ניתן לקבע אותו, וכך אין דרך לפתור את הנושא

דונה נוה יעקב.

ימי מכירה בתנאים מיוחדים בתקופת "בין הזמנים"

רואים את ההצלחה
בואו להתרשם מתכנון הבניה,
מהמיקום המושלם בגובה ההד מול
נוף מדהים בצמוד למוסדות החינוך
ובתי הכנסת, מרמת בניה גבוהה
וממפרט טכני עשיר ולהנות מתנאים
מיוחדים בתקופת בין הזמנים

דונה
נוה יעקב

משרד מכירות: מגדל דונה רח' בית הדפוס 20, ירושלים. טלפון: 052-713-0055

דונה
זה בית

הגר"ח גריינמן בשיחה עם הגר"ש שפירא

ישיבה שהשתרעה על פני בני ברק, זכרון יעקב ותפרה. עם בני משפחה ותלמידים

"היתה לו דרך חיים שהותוותה על ידי ה'חזון איש'. הכול צמוד להלכה. אין דבר שלא מנומק הלכתית. הוא לא היה קנאי או חם מזג. גם העמדה הציבורית לא תפסה מקום במערכת השיקולים. זו דרך חיים שונה"

אורח חיים

■ הוא נחשב לעצמאי בדעותיו. דרכו היתה כפי שקיבל מה'חזון איש'?

"הוא היה הכי לא עצמאי", משיבים כנגדי. "היתה לו דרך חיים שהותוותה על ידי ה'חזון איש'. הכול צמוד להלכה. אין דבר שלא מנומק הלכתית. הוא לא היה קנאי או חם מזג. גם העמדה הציבורית לא תפסה מקום במערכת השיקולים. זו דרך חיים שונה. היא מתנהלת על פי ההגדרות ההלכתיות. גם ה'חזון איש' הורה לעשות מעשה בבני ברק והסתייג מעד זעק כנגד זה. ה'חזון איש' הגיב: 'תפקידו לזעוק ולהתריע'."

"זאת דרך חיים שמתבטאת בשיטת הלימוד. הלימוד הוא של נושא, לא רק של סוגיה מקומית, זה מתפרש על פני הש"ס כולו, ומזה מסיקים מסקנה הלכתית. זה מצריך עמל רב, המון השקעה והתמסרות כדי לרכוש את הידיעות הנצרכות. לא כל אחד בנוי לשיטת הלימוד הזה. זאת שיטת לימוד שדורשת את מיצוי כל כוחות הנפש של האדם."

אמרנו לרופאים מה הוא הציע והכול היה על הצד הטוב ביותר."

■ מהיכן הידע הרפואי?

אחד התלמידים משיב: "הגעתי אליו פעם עם בעיה של כליות מוגדלות והמלצה של הרופאים כיצד לטפל. להפתעתי הוא השיב: 'אין צורך לעשות כלום'. העזתי ושאלתי איך הוא לוקח על עצמו את האחריות. בתשובה הוא הוציא גמרא חולין והראה לי, שבמקרה כזה הבהמה איננה טריפה. 'סימן שאין צורך לטפל', אמר. חזרתי אל הרופאים ואמרתי את מה שהורה. כעבור תקופה נבדקתי שוב והתברר שאכן טוב שלא טיפל."

"הוא היה בוחן שאלות במאזני ההלכה והתורה."

מבית הכנסת וירד למטה, כדי לברר על מה ומדוע מדברים. איש לא דיבר. אחד מבני החבורה ניגש אליו ואמר לו: "כאן, איש לא מדבר. מי שרוצה לדבר – מתפלל במקום אחר. מי שבוחר להתפלל כאן, מבין את המשמעות ומקבל עליו את הסייגים."

הגר"ח גריינמן חיך וחזר לבית הכנסת למעלה שם נהג להתפלל.

יכחו דקות ארוכות עד שאבין ש'שמחת תורה' הפך לשם קוד בקרב אנשי הגר"ח. הכול זוכרים את שמחת התורה האחרון, כאשר מתוך שמחתה של תורה הוא קם ממקומו וחל לקוד עם ספר תורה. התלמידים הנדהמים והמזועזעים ראו לראשונה את רבם שראשו שקע בין כתפיו עד שהם הפכו להיות גבוהים יותר. היו ביניהם מי שפרשו הצידה בעיניים דומעות.

"נכנסתי אליו בעניין בעיה רפואית", מספר תלמיד אחר, "הוא אמר לי להמתין עם הנושא כחצי שנה. לאחר שלושה חודשים, היה חודש אלול. נכנסתי להגיד 'שנה טובה', הוא אמר לי: 'הגיע הזמן לעשות תשובה'. השבתי לו: 'באלול עושים תשובה'. הוא חיך ואמר: 'לפני שלושה חודשים שאלת שאלה. הגיע הזמן שתלך לטפל בנושא'. זה הפתיע אותי שהוא זכר את הבעיה והפתרון הנדרש."

"בנושאים רפואיים, כולל העדינים ביותר, הוא השיב עד לימינו האחרונים", מספרים התלמידים, "גם כאשר הוא היה ללא כח. היה מקרה שהוא דן עם תלמיד בנושא רפואי ודיבורו הלך ונחלש בגלל תשישותו, עד שהתלמיד היה צריך להצמיד את אוזנו סמוך לפניו, כדי שישמע את מה שהוא אומר לו. ואז הוא שתק לכמה דקות. ובשארית כוחותיו הוסיף עוד כמה משפטים חשובים בקול חלש וסימן בידו שזה כל מה שהיה לו להגיד. ראו את ההתמסרות שלו לשואלים עד לשארית כוחותיו." "באתי אליו פעם עם נושא רפואי סבוך במיוחד", מספר אחד הנוכחים, "הוא הקשיב והורה כיצד לפעול. התחלתי לשאול אותו 'ומה יהיה אם יגידו כן?' הוא השיב לי: 'אם יהיו בעיות תתקשר'. נסענו,

בסנדקאות עם אחד מניניו

עשרות האלפים במסע ההלוויה

לא 'שטאנץ'. מי שמעוניין ומוכן להקריב - ירכוש בה דרך חיים. זו כוללת גם טיולים ב'בין הזמנים' שמנוצלים גם להעשרת הידע הכללי וללכידות החברתית.

פרט מעניין: בבחירות האחרונות לרשויות המקומיות הופתעו אנשי 'הדוד התורה' בבני ברק, כאשר הבינו כי ראש הישיבה מתלבט האם לאפשר לבחורים לבוא ולהצביע. זאת לעומת ירושלים, שם אמר להם כמה תלמידים ישתחררו מהישיבה. ביורד שנעשה העלה, כי הוא כלל לא ידע שיש בבני ברק התמודדות ומתנהל מאבק על כל קול, וחשב שבבני ברק מדובר ב'ביטול תורה' מיותר.

ולא דיברנו עדיין על תנועת 'ערכים', שעמד ליד ערש הולדתה, וליווה אותה מאז קיומה בעצה, בהדרכה ובהכרעות הלכתיות רבות. גישתו לכל נושא ה'קירוב' היתה גם דרך משקפיים של תורה יחודיים. 'יש מצוות 'הוכח תוכיח', וזה מה שמוטל עלינו לעשות. את כל השא, תשאירו לרבנו של עולם'. בתשובה זו הנחה אותם שוב ושוב, והיא פתרה זוויות רבות של התלבטות.

חזרה לרב אסי 8.

שעת ערב מאוחרת. הבית מלא מנחמים מכל גוני הציבור. משהו השתנה בציבור הגודש את הבית. "הוא היה מנהיג של דור", אומר אחד התלמידים, "רבים ביקשו את עצתו, נהנו מחכמתו, מאישיותו הקורנת".

בין המנחמים ניתן לשמוע על מעשי צדקה מופלאים, אלפי אברכים ונוקדים שבכל ערב חג קיבלו סיוע כספי, לא פחות מ-1,000 דולר, וזאת מלבד סיוע לקראת השאת ילדיהם או בשעת צורך אחרת. הכול נעשה בסתר, איש לא ידע למרות ההיקף הגדול. מעכשיו זה יהיה עולם אחר. בלעדיו. ■

יעקב פרידמן, בנה בית כדוגמת ביתו של ה'חזון איש' בבני ברק כולל מקווה. הוא הרבה לשהות בתפירת, שם חש שהוא יכול להתעלות בלימודו בלי הפרעות.

"עוד הקפדה: כדי להימנע משימוש בשמות אביו ודודו ה'חזון איש', שבכבודם הוא מחויב, השתמש לילדיו שנקראו על שמם רק בכינויים כפי שהילדים הקטנים קראו להם, ולא בשמם המלא.

"מכל הדוגמאות הללו אתה מבין ש'עצמאות' אין כאן. הקפדה הלכתית, בהחלט שיש. זה ב-DNA שלנו. טבוע בדמנו. והקפדה על ההלכה כרוכה גם בויתורים. אם אנחנו מפריעים, נזוז הצידה ונמשיך בדרכנו. זה מה שהנחיל לנו מורנו ורבנו, כפי שעשה בפועל פעמים רבות.

"בעיר מסוימת, שבה קיים אחד מריכוזי הקהילה, היו מי שביקשו לחלוק בית מדרש שניתן על ידי הרשות המקומית לאנשי הקהילה, ולקחת את חלקו לצרכי מי שאינם בני הקהילה. 'תוותרו ותחלקו', אמר הגר"ח כאשר הנושא הגיע לפתחו. בבני ברק שיפצו אנשי הקהילה בית כנסת שלא היתה בו פעילות. מיד לאחר השיפוץ היו מי שדרשו כי בית הכנסת יתנהל בדרכם. כאשר הגיע הנושא לפתחו המליץ לוותר. לבסוף לא היה בכך צורך".

הם לא מנסים לסתור את דברי שיש כאן 'גאוות יחידה' שהם מיישמים בחייהם את הדרך שהותוותה. "זה יותר בכיוון של 'גדלות האדם', יעיר לי אחת התלמידים, "מה חובת האדם בעולמו".

"יש בקהילה אנשים שהעמידו 3-4 דורות ואתה רואה שהדור השלישי הולך ומתעלה בדרך החיים שהותוותה ונכבשה", הם מציינים. וזה לא שהם לא יודעים מה קורה 'בחוץ'.

הישיבה בזכרון יעקב, שבראשה עומד הגאון רבי יוסף חיים בן דב, חתנו של הגר"ח, היא אחת מאבני היסוד של הקהילה. שיטת הלימוד ודרך החיים הייחודית מיושמות בה באופן מוחלט. זה

הוא ידע איך להנחיל אותה. הוא ידע איך להעביר אותה אל הדור הבא. זאת היתה אחת מגדולותיו. "זאת דרך חיים שמתבטאת באורח החיים. יש לנו שחיטה עצמאית של הודו, עופות ובשר. אם לא שחטנו, אז אין בשר בשבת בבתי אנשי הקהילה. את ההודו אנחנו לוקחים מלולים מסוימים מאוד, שמוכנים לעמוד בתנאים שלנו לגבי ההזרקות. כל דבר בנושא נבדק על ידי מי שממונים על כך. בעבר נעשה ניסיון לקחת הודו ממשק נוסף. הצעירים, בני 50-60, אשר אמונים על הנושא נסעו לצפון כדי לבדוק משחטה מסוימת. נראה היה שהכול בסדר בה. כאשר הגר"ח גריימן הגיע לבדוק - היא נפסלה, כיוון שלדעתו לא עמדה בסטנדרטים. רק שתבין את המשמעות - בין שחיטת להקה אחת לרעותה חולפים 3 חודשים.

"גם משחטה מאושרת, יש לה תנאים נוספים. לדוגמה, עופות אנחנו שוחטים יחד עם ועד כשרות מסויים. אנחנו לוקחים כמות מסוימת של עופות, שנשחטים ברצף על גבי הקו. העופות מסומנים. אלא, שאם נמצא אחוז טריפות מסויים בקו העופות הכללי שנשחט, לא נאכל כלל את העופות, למרות שהעופות שלנו יצאו ראשונים מהקו והם מסומנים. על פי ה'חזון איש' משק שיש לו אחוז טריפות מסויים, אי אפשר לאכול ממנו. זו היא דרכנו. וכאשר זה קורה מדובר בהפסד כספי ניכר. כך גם בנושא מקוואות. היו לו דרישות הלכתיות ספציפיות. בשכון ג' בבני ברק בנו מקווה שהגר"ח היה מעורב בכל פרט בבנייתה, כולל האריחים, רוחב המעברים ופרטים רבים נוספים. היו לו את ההוראות שלו: 'שימו אריחים כאלה', 'תבקשו שיעשו כך'. כאשר היה משהו שנראה היה שכרוך בעלות כספית גבוהה הוא הרגיע: 'זה לא יעלה הרבה' וכך הלאה. מי שהיו בסוד הדברים עמדו נפעמים מהפרטים שבהם עסק עד אחרון הפרטים.

"בתפירת, שבה הקים קהילה יחד עם הגאון רבי